

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA*

World War II and South Africa

Sayim TÜRKMAN**
Serdar SELÇUK***

Öz

Güney Afrika, 1939 yılının Eylül ayında müttefiklerin yanında Almanya'ya karşı II. Dünya Savaşı'na girdiğinde, askeri ve ekonomik olarak savaşa hazırlıksızdı. Toplum, tarihinde hiç olmadığı kadar bölünmüş ve ekonominin belirsizliklerle dolu bir savaş çabasını kaldırıp kaldıramayacağı tamamen muammaydı. Hükümet aldığı hızlı aksiyonlarla iki yıl gibi bir sürede orduyu verimli bir savaş gücüne dönüştürmeyi başarabildi. Tüm ırklardan 330.000'den fazla Güney Afrikalının katıldığı bu savaş ülke tarihinin en büyük dönüm noktalarındandır. Bu makalede Güney Afrika'nın II. Dünya Savaşı'na kadar olan tarihsel süreci, savaşta Müttefiklere yaptığı katkılar ve bu dönemde ülkede yaşanan temel siyasi, askeri, ekonomik ve toplumsal gelişmeler incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Güney Afrika, Jan van Riebeeck, II. Dünya Savaşı, J. B. M. Hertzog, Jan Smuts.

Abstract

When South Africa was involved in World War II against Germany on the side of the Allies in September 1939, it was not militarily and economically prepared for war. The society was more divided than it had ever been in its history, and it was completely enigmatic whether the economy could handle an uncertain war effort. With the rapid actions it took, the government succeeded in transforming the army into an efficient war power in a period of two years. The war, in which more than 330,000 South Africans of all races participated, is one of the greatest turning points in the country's history. This article examines the historical process of South Africa up until World War II, its contributions to the Allied war effort, and the major political, military, economic and social developments in the country during World War II.

Keywords: South Africa, Jan van Riebeeck, World War II, J. B. M. Hertzog, Jan Smuts.

* Makale Geliş Tarihi: 15.11.2022 Yayına Kabul Tarihi: 20.12.2022

** Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, e-posta: sayimturkman@hotmail.com ORCID: 0000-0003-0934-532.

*** Doktora öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, e-posta: sersels81@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-9838-4695.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

GİRİŞ

Güney Afrika'nın tarihsel geçmişi umumiyetle; sömürge öncesi dönem, sömürge dönemi, sömürge sonrası dönem, apartheid (ırk ayrımı) dönemi ve apartheid sonrası dönem şeklinde beş kısma ayrılarak incelenmektedir. Bu tarihsel geçmişinin büyük bölümü sömürge ve sömürge sonrası dönemde yaşanan hadiselerden teşekkül etmekte ve daha ziyade İngilizce konuşan Beyazlarla Afrikaans dilini konuşan Beyazlar arasında yaşanan olaylardan oluşmaktadır.

Güney Afrika II. Dünya Savaşı'nda Müttefiklerin savaş çabalarına en büyük desteği veren Afrika ülkesidir. Türkiye'de Güney Afrika ile alakalı yapılan akademik çalışmalar oldukça sınırlı olup II. Dünya Savaşı özelinde inceleyen akademik çalışma yok denecek kadar azdır. Öte yandan Afrika kıtasının başat güçlerinden olan Güney Afrika Cumhuriyeti'ni oluşturan dinamikleri anlamanın, Afrika kıta siyasetini anlama hususunda özel bir bulunmaktadır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan tarama derleme yöntemi kullanılmış olup; İngilizler, Almanlar, Hollandalılar, Fransızlar, İtalyanlar, Hintliler, Malaylar ve yerel Siyah halklardan oluşan kozmopolit modern Güney Afrika toplumunun oluşumundaki temel tarihsel süreç, II. Dünya Savaşında yaşanan hadiseler ve ülkedeki siyaset, ekonomi ve toplum üçgenindeki gelişmeler sebep-sonuç ilişkisi içerisinde incelenmektedir.

Bununla birlikte, Güney Afrika tarih yazımı bağlamında ülkeye dair elde edilen malumatın ekserisi sömürgeci devletlerin kaynaklarından ve yazarlarından öğrenilmekte olup, bu vaziyet ülke tarihinin yazım ve yorumlanmasında Avrupa merkezli bir bakış açısı taşıyabilme riskini de beraberinde getirmektedir.

II. DÜNYA SAVAŞI'NA KADAR GÜNEY AFRİKA

HOLLANDA SÖMÜRGE DÖNEMİ

Güney Afrika'nın modern tarihi, Hollandalı bir sömürge idarecisi olan Jan van Riebeeck'in¹ Hollanda Doğu Hindistan Şirketi² (VOC) namına Hollanda ile Güney ve Güneydoğu Asya'daki imparatorluğu arasında seyahat eden filoları için, ideal konumu nedeniyle, 6 Nisan 1652 tarihinde Cape Town'da bir ikmal istasyonu kurmasıyla başlamaktadır. Şirketin Ümit Burnu'na gelişi aynı zamanda, Afrika alt kıtasındaki ırk çatışmasının başlangıcını teşkil etmesi ve sömürge toplumunun en kalıcı özelliklerinden bazılarını oluşturması cihetiyle de Güney Afrika tarihi ve toplumu için bir milat niteliğini haizdir.

Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin bölgeyi kontrolünün ilk 150 yılına bakıldığında, şirketin Avrupa yerleşimini Afrika'ya yaymaktan ziyade kendi ticaret gemilerini ikmal etmek üzere; tatlı su, sebze, meyve ve sair zaruri malları temin edecek ve personelin dinlenmesine olanak sağlayacak bir ticari bir operasyona odaklandığı görülmektedir.³ Zira şirket zaman içerisinde 48,000 civarında tayfası olan, toplamda 600,000 ton kapasiteli 6,000 kadar gemiye sahip büyük bir operasyonel hacme ulaşmıştı.⁴

17. yüzyıldan bil itibar Güney Afrika topraklarındaki Avrupalı yerleşimi devamlı surette arttı. Başlangıçta Kap Kolonisi ve civarında yoğunlaşan Avrupalı ikameti, 1770'lerden itibaren doğuya doğru genişledi ve nihayet Bantu topluluklarının yaşadığı bölgelere kadar ulaştı. Bu noktada Avrupalı yerleşimciler ile Xhosa'lar arasında 1779-1879 yılları arasında cereyan eden ve "Sınır Savaşları" ismi verilen 9 savaş cereyan etti.

1 Cape Town'un kurucusu ve 1652-1662 yılları arasında Kap Kolonisi'nin (Cape Colony / Kaapkolonie / Ümit Burnu Kolonisi) 1. komutanıdır.

2 Vereenigde Oost-Indische Compagnie veya kısaca VOC, 1602-1798 yılları arasında yaşadı.

3 Rita M. Byrnes, *South Africa, A Country Study*, Library of Congress Federal Research Division, Washington D.C. 1996, s. 12.

4 Leonard Thompson, *The History of South Africa*, Yale University Press, USA 2001, s. 33.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

İNGİLİZ SÖMÜRGE DÖNEMİ

18. yüzyılın sonuna gelindiğinde artık Kap Kolonisinde Hollandalı, Fransız ve Alman yerleşimci grubunun soyundan gelen yerel Beyaz bir topluluk teşekkül etmiş ve Cape Town, tüm ticari ilişkilerin odak noktası ve uluslararası kültürlerin ve fikirlerin buluşma noktası olan bir antrepo haline gelmişti.⁵ 19. yüzyılın başında İngilizlerin Kap'ı ele geçirmesi ve devamındaki süreçte, Beyaz yerleşimcilerle İngiliz yöneticiler arasında anlaşmazlıklar ve bölünmeler yaşanmaya başlamıştı. İngilizce konuşan Beyazlarla Afrikaans dilini konuşan Beyazlar arasındaki bu vaziyet, Beyazlar ile Siyahlar arasında mevcutta var olan ırk ayrımının daha da genişlemesine sebebiyet vermiş ve bölgedeki ırksal bölünme, toprak mülkiyeti modeline ve büyük ölçüde köleliğe dayanan çalışma ilişkilerinin otoriter yapısına yansımıştır.⁶

Yapılan bir çalışmada 19. yüzyılda Afrikanerlerin %33,4'ünün Alman soyundan, %35,5'inin Hollanda soyundan, %13,9'unun Fransız soyundan, %2,9'unun İngiliz soyundan ve %14,3'ünün diğer Afrikalı milletlerin soyundan geldiği ifade edilmektedir.⁷

19. yüzyılın ilk otuz yılına bakıldığında İngilizlerin Kap bölgesini idare ederken çelişkili politikalar yürüttükleri ifade edilebilir. Şöyle ki Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin iflasın eşiğine geldiği bir dönemde, bölgede Hollanda hakimiyetinin azalması ile birlikte, Büyük Britanya Ümit Burnu civarındaki bölgeleri 1795 senesinde işgal etmeye başladı.⁸ Koalisyon Savaşı neticesinde Napolyon Bonapart Hollanda'yı işgal etti ve bu işgal neticesinde 1795 yılında kurulan Batavya Cumhuriyeti de Britanya ile o güne kadar var olan iş birliğini sonlandırma kararı aldı.

5 "Dependence and Interdependence: Southern Africa from 1500 to 1800", *General History of Africa-V Africa from the Sixteenth to the Eighteenth Century*, California 1992, s. 697.

6 Byrnes, a.g.e., s. xlix.

7 Andries M. Fokkens, "Afrikaner Unrest within South Africa during the Second World War and the Measures Taken to Suppress It", *Journal for Contemporary History*, 37(2), 2012, s. 129.

8 Byrnes, a.g.e., s. 24.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Daha sonra Britanya bölgeyi her ne kadar Amiens Antlaşması (1802-1803) kapsamında Hollanda hükümetine geri vermişse de 1806 senesinde Napolyon Savaşlarının başlamasıyla birlikte, Asya imparatorluklarına giden tek deniz yolunu muhafaza etmek maksadıyla, Kap'ı tekrar ele geçirdi. Zira Kap'ın yeniden ele geçirilmesi, bölgenin Fransa'nın kontrolü altına girmesine karşı alınmış bir tedbirin göstergesiydi.

Öte yandan bölgeyi ele geçiren İngilizler de kendilerinden önceki Hollanda Doğu Hindistan Şirketi gibi maliyetleri düşürmeye ve yerleşimi küçük tutmaya gayret ettiler. Bunun için İngiliz yerel idareciler, Avrupalı göçmenler için göçü teşvik etmek yerine, diğer sömürgelerden getirilen köle emeğine güvenme politikasını devam ettirdiler.⁹ Bu yıllarda hala devam eden Sınır Savaşları kapsamında Britanya, Xhosalar'dan elde edilen bölgelere yerleşerek hakimiyetini genişletti ve söz konusu bölgelerin sınırlarını sağlamlaştırarak içeride kalan kısımlara yeni yerleşim yeri kurulmasına imkân sağladı.

İngilizler başlangıçta, Beyaz çiftçilerin işgücü ihtiyaçlarını karşılamak üzere Afrikalı köle ithal etmeye devam etti fakat Beyaz çiftçilerin Siyah işçilere sert ve kötü muamelesine müdahale etmediler. Ancak önce yargı sistemini yeniden düzenleyerek ve Siyah işçilere saldıran Beyaz çiftçileri cezalandırarak ve daha sonra da Britanya imparatorluğundaki tüm köleleri serbest bırakarak, sömürge toplumunun ırk ayrımcılığı yapan özelliklerini ortadan kaldırmak için muhtelif adımlar attılar.

BÜYÜK GÖÇ (1835-1841)

1833 senesinde Britanya parlamentosunda köleliğin hâkim olunan bütün bölgelerde köleliğin kaldırıldığını beyan eden yasanın onaylanması neticesinde Güney Afrika'daki Britanya bölgelerinde yaşayan birçok Afrikaner de geçim kaynağı ortadan kalkmış oldu. İngilizlere daha da

⁹ Byrnes, a.g.e., s. 24-25.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

kızan ve düşmanlaşan Boerler, alınan bu karardan etkilenmemek, köleleri gündelik hayatlarında kullanabilmek ve İngiliz yönetiminden bağımsız kendi topluluklarını kurabilmek amacıyla Büyük Göç (Great Trek) adını verdikleri kitlesel göçü başlattılar ve Voortrekker¹⁰ olarak adlandırılan grup İngiliz hâkimiyetinin dışında kalan bölgelere göç etti. Ancak bu süreçte İngilizler, Boerlerin denize bağımsız erişime sahip olmalarını ve bu suretle diğer Avrupa güçleriyle siyasi ve ekonomik anlaşmalar müzakere edebilmelerini istemediklerinden, Boerlerin Hint Okyanusu kıyısında (Natal bölgesi) bir cumhuriyet kurmalarına mâni oldular.¹¹

1835 ile 1841 yılları arasında gerçekleştirilen Büyük Göç süresince 14.000 kadar Afrikaner Turuncu Nehir'in kuzey kıyılarına göç ederek burada birçok Boer cumhuriyeti kurdu. Bu cumhuriyetler arasında en uzun ömürlü olan iki tanesi Transvaal Cumhuriyeti ile Özgür Orange Devleti olup, İngilizler 1850'li yıllarda bu iki Boer cumhuriyetini tanıdılar. Ancak, 1867 senesinde Northern Cape'de elmas rezervleri keşfedildiğinde durumlar değişti.

ELMAS VE ALTIN REZERVLERİNİN KEŞFİ (1867-1886)

1867 senesinde elmas ve 1886 yılında altın rezervlerinin keşfi Güney Afrika'nın ekonomik ve politik yapısının önemli ölçüde değiştirmiş olup bu keşifler ülke tarihinin dönüm noktalarından ikisini oluşturmaktadır. Nitekim değerli madenlerin bulunması ile birlikte ticari açıdan önem kazanan bölgeye Avrupa kıtasından büyük bir göç yaşandı, bu göç dalgası ile birlikte artan Beyaz nüfusun çıkarları, bölgede yaşayan yerlilerin yaşadığı ayrımcılığın daha da derinleşmesine sebebiyet verdi. Rezervlerin keşfi bir taraftan uluslararası yatırımcıların dikkatini kıtanın güneyine

¹⁰ "Önden göç edenler" manasında kullanılmaktadır.

¹¹ Byrnes, a.g.e., s. 29; Mehmet Seyfettin Erol-Oktay Bingöl, "Birinci Dünya Savaşı'nın Afrika'ya ve Sömürgeciliğe Etkileri", *Gazi Akademik Bakış*, 7(14), 2014, s. 179.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

çevirirken diğer taraftan yeni endüstriler ortaya çıktı, sanayileşme hızlandı, modern şehirler gelişmeye başladı ve bu gelişmeler de beraberinde daha karmaşık siyasi, ekonomik ve toplumsal ilişki ağlarını şekillendirmeye başladı. Örneğin Witwatersrand'daki altın madenciliği çok hızlı bir şekilde büyüdü. 1887 senesinde 80.000 sterlin değerinde olan altın üretimi 1895 yılında yaklaşık 8.000.000 sterline -dünya altın üretiminin beşte birine- yükseldi. Öyle ki yüzyılın sonunda, çoğu Avrupalı yatırımcı tarafından altın endüstrisine 60.000.000 sterlinden fazla sermaye yatırılmıştı.

Altın madenlerinde, -elmas madenlerinden beş kat daha fazla olmak üzere- 100.000 Afrikalı işçi çalıştırıldı. Bu endüstrinin yeni kurulan merkezi olan Johannesburg yüzyılın sonunda 75.000 Avrupalıya ev sahipliği yapıyordu ve bu da onu Güney Afrika coğrafyasının en büyük şehri yapıyordu.¹² Güney Afrika'daki bu madencilik patlamasının etkileri gerçekten olağanüstüydü ve neredeyse her şeyi kapsıyordu. Politik olarak, elmasların keşfi önce (İngilizler tarafından) Kimberley bölgesinin ilhakına, ardından 1877 senesinde Transvaal'ın ilhakına ve nihayet 1879 yılında Zululand'ın ele geçirilmesine yol açtı. Benzer şekilde, altının keşfi, Limpopo nehrinin güneyindeki tüm Afrika devletlerinin ilhakına, 1896 yılındaki Jameson Baskını'na ve nihayet 1899'daki II. Boer Savaşı'na ve ardından 1910 senesinde Güney Afrika Birliği'nin kurulmasına kadar giden ve birbirini tetikleyen zincirleme gelişmelere yol açtı.

Ayrıca bu keşifler İngiltere, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nden sermaye ve teknik personelin Güney Afrika'ya akmasına vesile oldu. Gerçekten de 1880 ve 1939 yılları arasında sömürge Afrika'sına yapılan yatırımların büyük kısmı yalnızca Güney Afrika'ya gitti ve Güney Afrika'nın altyapısını da teşvik eden bu yatırımlardı.¹³ Öte yandan altın ve elmas madenlerinin keşfi geniş kapsamlı siyasi sonuçların yanı sıra Güney Afrika'yı dünyanın ilgi odağı haline getirdi.

¹² Byrnes, a.g.e., s. 34.

¹³ "The Colonial Economy: The Former British Zones", *General History of Africa-VII Africa under Colonial Domination 1880-1935*, California 1992, s. 412.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRİKA

I. BOER SAVAŞI (1880-1881)

Minerallerin keşfi, İngilizler ve Boerler arasındaki var olan mevcut gerilimi iyice tırmandırdı. Zira altın Transvaal'da keşfedilmişti ve burada, İngiliz yönetiminin kontrolünün ötesinde, muazzam maden zenginliği vardı. Ayrıca, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin başkanı Paul Kruger, Portekiz Doğu Afrika'ya bir demiryolu bağlantısı kurarak devletinin Kap tüccarlarına uzun vadeli bağımlılığını azaltmaya çalıştı. Ancak böyle bir bağlantı, İngiliz ticari çıkarlarını açıkça tehdit etti ve Boerlerin denize -ve dolayısıyla- diğer Avrupa güçlerine doğrudan erişim elde etmeleri ile alakalı eski korkularını yeniden canlandırdı. Yine de madenlere yatırılan sermaye ve dolayısıyla altın endüstrisinin mülkiyeti öncelikli olarak İngilizlerin kontrolü altındaydı. Çünkü maden sahiplerinin tamamı bilâistisna Güney Afrika'ya bağlılık göstermeyen İngilizce konuşanlardan oluşuyordu.

Öte yandan yatırım sermayesinden yoksun olan Boerler, kendilerini mülkiyetten ve dolayısıyla elde edilen kârlardan dışlanmış buldular. Gerçekten de madenlerden elde edilen kârların çoğu yeniden Avrupa ve Amerika'ya yatırılıyordu.¹⁴ Yaşanan bu gelişmeler ve bölgede yükselen tansiyonun gölgesinde, yaşadıkları topraklarda hakimiyetlerini sürdürme amacıyla olan Boerler, 1880-1881 yılları arasında gerçekleşen I. Boer Savaşı'nda Britanya'nın genişleme politikalarına karşı savaştılar ve sayıca daha az olmalarına rağmen İngilizlere karşı üstünlük sağladılar.

GÜNEY AFRİKA SAVAŞI (1899-1902)

İngilizlerin Güney Afrika'da hegemonya kurmak için, Afrikanerlerin ise özerkliklerini savunmak için yaptıkları Güney Afrika Savaşı¹⁵ (1899-1902) üç yıl sürdü ve -hususiyetle Boerlere- büyük acılar yaşattı. Anglo-Boer savaşının ayırt edici bir hususiyeti savaşın Avrupalıların kendi aralarında

¹⁴ Byrnes, *a.g.e.*, s. 38.

¹⁵ II. Boer Savaşı veya Anglo-Boer Savaşı olarak da isimlendirilmektedir.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

yapılmasıdır.¹⁶ 1899 yılında başlayan II. Boer Savaşı'nda bir önceki sıkıntıları yaşamamak adına bölgeye daha fazla destek kuvvet sevk eden Britanya, 1902 yılına kadar süren savaş neticesinde önemli kazanımlar elde etti ve neticede son Boer cumhuriyetlerini de işgal ederek hakimiyet alanına dahil etti.

Bu savaşta 90.000 Afrikaner, toplamda 500.000 kişiye yaklaşan bir İngiliz ordusuna karşı savaştı. Başlangıçta Afrikanerler bir dizi zafer kazansalar da İngilizler 1901 ve 1902 senelerinde Güney Afrika Cumhuriyeti'nde ve Özgür Orange Devleti'ndeki -Boerlerin her şeyi olan- 30.000'den fazla çiftliği ateşe vererek yaktı ve tüm Afrikaner kadınlarını ve çocuklarını -aşırı kalabalık ve sağlıksız koşullar nedeniyle 25.000'den fazla kişinin öldüğü- toplama kamplarına yerleştirdi.¹⁷ Çiftliklerin yakılması savaşın gidişatını ve sonucunu belirleyen en mühim hadiselerden bir tanesi oldu.

Güney Afrika Savaşı, öncelikli olarak Witwatersrand'deki zengin altın madenleri bölgesinin kontrolü namına yapılan bir mücadeleydi. Ayrıca bu süreç yaşanmadan önce Boer cumhuriyetlerinin Alman İmparatorluğu ve Alman Güneybatı Afrikası ile ittifak arayışına girmesi, bu bölgelerdeki hakimiyetini tehlike altında gören Britanya'nın bu adımları atmasında mühim bir tesiri oldu.

Savaşın sonunda yapılan Vereeniging Antlaşması (21 Mayıs 1902) kapsamında işgal edilen iki Boer Cumhuriyeti (Transvaal ve Özgür Orange Devleti) tamamen ilhak edilerek Büyük Britanya İmparatorluğu'nun bir parçası haline getirildi. Öte yandan buralarda yaşanan Boerlerin mağduriyet yaşamaması ve hayatlarını kolaylaştırmak adına önemli kazanımlar sunuldu ve Felemenkçe, resmi dil olarak kabul edildi. Bu

¹⁶ "European Partition and Conquest of Africa: An Overview", *General History of Africa-VII Africa under Colonial Domination 1880-1935*, California 1992, s. 37.

¹⁷ Byrnes, a.g.e., s. 40-41.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

antlaşmada Beyazlar adına kolaylaştırıcı adımlar atılırken bu iki eski Boer cumhuriyetinde yaşayan “Beyaz olmayanların” medeni haklarında kısıtlamalara gidildi.

Aslında İngilizler, elmas ve altın endüstrilerinin kârlı bir şekilde işletilmesi için “madenciliğin finansal ve işgücü ihtiyaçlarına duyarlı bir yerel yönetime” sahip olmaları gerektiğini anladılar. Ayrıca -o zamanki demografik eğilimler göz önüne alındığında- Boerlerin her zaman Beyaz nüfusun çoğunluğunu oluşturacağını fark ettiler.¹⁸ Bu etmenleri göz önünde bulundurarak, İngilizler savaş zamanı Boer karşıtı ve Afrika yanlısı olan söylemlerini terk etti ve yerel Beyaz topluluğu; kendi kendini yöneten ve birleşik bir Güney Afrika’dan sorumlu tutan uzun vadeli bir siyasi anlaşmayı müzakere ettiler.

20. YÜZYIL

Dört yıl süren müzakereler sonucunda II. Boer savaşının bitiş gününün sekizinci yıl dönümünde (1910) bölgedeki dört Britanya kolonisi olan Kap Kolonisi, Natal Kolonisi, Transvaal Kolonisi ve Orange Nehri Kolonisi bir araya getirilerek kendi kendini yönetebilen Güney Afrika Birliği dominyonu oluşturuldu. 1910 yılının Mayıs ayında Louis Botha, Britanya İmparatorluğu’nun egemenliği altında yeni kurulan Güney Afrika Birliği’nin ilk başbakanı, Jan Smuts da onun yardımcısı oldu. Sadece sekiz sene önce, her ikisi de Paul Kruger’in ordusunda general olan Botha ve Smuts, artık 4.000.000 Afrikalı, 500.000 Melez/Renkli, 150.000 Hintli ve 1.275.000 Beyazdan oluşan bir ülkeyi yönetiyordu.¹⁹

Boer generalleri Güney Afrika’nın ilk hükümetinin birleşmesine yardım etseler de topraklarının çoğuna savaş sırasında İngilizler tarafından el konmuştu ve savaş bittikten sonra da iade edilmedi. Ülkedeki ana istihdam

¹⁸ Byrnes, a.g.e., s. 41-43.

¹⁹ Byrnes, a.g.e., s. 44.

kaynağı olan madenler İngilizce konuşanlara aitti. Şehirlere taşınan kırsal Afrikalıların ne sermayesi ne de pazarlanabilir becerileri vardı ve bu nedenle kendilerini, düşük ücretli vasıfsız işler için Afrikalılarla rekabet eder halde buldular. Sonuç olarak Beyazlar, kendi lehlerine olacak şekilde ırk ayrımcılığı yasalarını sıklıkla desteklediler. Bununla birlikte, başından beri Güney Afrika'da hep ikinci sınıf vatandaş muamelesi gören Siyah Güney Afrikalıları 1912 senesinde Güney Afrika Ulusal Kongresi'ni (daha sonra ANC) kurdularsa da başlangıçta pek muvaffak olamadılar.

I. DÜNYA SAVAŞI

1914 senesine İngiltere Almanya'ya savaş ilan ettiğinde, Güney Afrika da Britanya İmparatorluğunun bir dominyonu olarak savaşa dahil olmak zorunda kaldı. Zira Güney Afrika her ne kadar önemli bir seviyede otonomiye sahip olsa da İngiltere'den bağımsız bir dış politika icra edebilecek güçten yoksundu.

Güney Afrika'nın I. Dünya Savaşı'na dahil olma kararı kamuoyunda farklı şekillerde karşılandı. İngilizce konuşan Beyazlar bu kararı desteklerken Afrikanerler bu hususta tepkili idiler. Nitekim 1899-1902 yılları arasında cereyan eden ve kendileri için mağlubiyetle sonuçlanan Anglo-Boer savaşının travmatik etkilerini henüz atlatamamışlardı. Afrikanerlerin İngiliz emperyalizmine olan nefreti, 1914 senesine isyanın patlak vermesiyle erkenden ortaya çıktı.

I. Dünya Savaşı'na girme kararı, 1912-1948 yılları arasındaki dönemde, Birlik hükümetine karşı gerçekleştirilen en büyük ve en hassas iç ayaklanmaya neden oldu. Bu ayaklanma sadece Afrikanca ve İngilizce konuşanları kutuplaştırmakla kalmadı, aynı zamanda Afrikanerler arasında da bir çatlağa sebebiyet verdi. Afrikaner topluluğu içindeki unsurlar; hususiyetle gaziler ve II. Anglo-Boer Savaşı kurbanları, I. Dünya Savaşı'na katılmaya karşı çıktılar.²⁰

²⁰ Fokkens, a.g.m., s. 124.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

1945 senesinin Ekim ayında Maritz İsyanı (Boer İsyanı) olarak bilinen, Alman Güney-Batı Afrika'yı (bugünkü Namibya) işgal etmeyi reddeden silahlı bir grubun hükümete karşı ayaklanma başlattı²¹ ise de isyan, dış destek alınmadan, kanlı bir şekilde bastırıldı. Siyahlara gelince, birçoğu bu kararı "Beyaz adamın savaşı" olarak görürken²² diğer bir grup da bu durumu, İngiliz Kraliyeti'ne gösterilecek sadakat karşılığında elde edebilecekleri siyasi kazanımlar bağlamında bir fırsat olarak görüyordu.

I. Dünya Savaşı başladığında Güney Afrika'da 6 milyon civarında insan yaşıyordu ve savaş boyunca, tüm ırklardan, 230.000'den fazla gönüllü İngiltere saflarında; Alman Güney-Batı Afrika, Doğu Afrika ve Orta Doğu'da savaşa katıldı. 146.000'den fazla Beyaz, 83.000 Siyah ve 2.500 Melez ve Hintlinin katıldığı savaşta; 7.000'den fazla Güney Afrikalı öldürüldü ve yaklaşık 12.000 kişi yaralandı.

İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEM

I. ve II. Dünya Savaşları arasındaki döneme bakıldığında ülke tarihinde çok önemli bir milat olan Afrikaner Kardeşliği (Afrikaner Broederbond) adlı örgütün kuruluşu, Büyük Buhran'ın etkileri ve Birleşik Parti'nin (United Party) kuruluşu mühim gelişmeler arasında ön plana çıkmaktadır.

BROEDERBOND ÖRGÜTÜ (1918)

1918 senesinde Afrikanerler, Afrikaner milliyetçiliğini ilerletmek, Afrikaner kültürünü devam ettirmek, bir Afrikaner ekonomisi geliştirmek ve Güney Afrika hükümetinin kontrolünü ele geçirmek amacıyla "Afrikaner Broederbond" (Afrikaner Kardeşliği) adlı gizli bir örgüt kurdular. Üyeleri

21 Anne Samson, "Duty to Empire? South Africa's Invasion of German South West Africa", *African Research&Documentation*, 128, 2015, s. 12-13.

22 Jonathan Hyslop, *South Africa and Scotland in the First World War, in A Global Force*, Edinburgh University Press, Edinburg 2016, s. 163.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Güney Afrikalı Afrikaanca konuşan, Protestan, 25 yaş üstü Beyaz erkeklerden müteşekkil olan bu oluşum son derece etkili bir “gizli” topluluk haline geldi.

Örgütün ülke tarihindeki en büyük siyasi etkisi Aparthied politikası oldu ki bu politika büyük ölçüde Broederbond üyeleri tarafından geliştirildi ve uygulandı. Nitekim 1948 senesinden 1994 yılında Apartheid’in bitimine kadar -Güney Afrika hükümetinin tüm lideri dahil olmak kaydıyla- Afrikaner siyasi, kültürel ve dini hayatın önde gelen pek çok ismi Afrikaner Broederbond’un bir üyesiydi.

BİRLEŞİK PARTİ’NİN (UP) KURULUŞU (1934)

1934 senesine gelindiğinde, Birlik içinde yaşayan İngiliz ve Boerleri barıştırarak yeniden bir araya getirmek adına, Britanya partisi olan Güney Afrika Partisi (South African Party) ile Boerlerin partisi olan Ulusal Parti (National Party) birleştirilerek Birleşik Parti (United Party) adı verilen yeni bir parti oluşturulmuş ancak bu birliktelik 1939 yılında II. Dünya Savaşı’nda Büyük Britanya saflarında savaşma hususunda yaşanan anlaşmazlıklar sebebi ile dağılmıştır. Zira Adolf Hitler’in Almanya’sına özenen ve bu doğrultuda ırkların ayrımını savunan sağcı bir parti olan Ulusal Parti, böyle bir adımın atılmasını kabul etmemiş ve nihayetinde siyasi birliktelik sonlandırılmıştır.

Birliğin siyasi gelişimine bakıldığında 1910 yılından 1930’lı yılların ortalarına kadar olan dönem, Afrikanerlerin artan etkisi ile karakterize edilmektedir. İngilizce konuşan Beyaz Güney Afrikalılar, Birliğin Beyaz nüfusunun yaklaşık %40’ını temsil etseler de esas olarak ekonomiye odaklandıkları için siyaset üzerindeki etkileri bu dönemde giderek azaldı.²³

23 Mikuláš Touška, “Divided Union: South African Nationalist Opposition from 1939 to 1943”, *Prague Papers on History of International Relations*, 2, 2019, s. 73.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRİKA

II. DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE GÜNEY AFRİKA

GÜNEY AFRİKA'NIN SAVAŞA GİRİŞİ

II. Dünya Savaşı patlak verdiğinde, Güney Afrika halkı savaşa katılıp katılmayacakları ve eğer öyleyse kimin tarafında savaşacakları hususunda bölünmüştü. Çünkü Güney Afrika her ne kadar bir İngiliz toprağı olsa da Afrikanerlerin çoğu kendilerini Almanlara daha yakın hissediyor ve İngiltere'yi ortak düşman olarak görüyorlardı.²⁴ Nitekim birçoğu Alman kökenliydi ve bu savaş, Almanya'nın İngiltere'ye karşı olan mücadelesiyle özdeşleştiriliyordu.²⁵

Savaşa katılım hususu Siyahlar ve Hintliler arasında da menfi olarak karşılanıyordu ve bu konuda isteksizlerdi. Mesela 1940 yılında Dr. Yusuf Dadoo²⁶ aşağıdaki ifadenin bulunduğu broşürü yayınladığında, savaş acil durum düzenlemelerine aykırı bulunarak tutuklandı. Para cezasına çarptırıldı ve bir ay hapse atıldı:²⁷

“Özgürlük, adalet ve demokrasi savaşını desteklemeniz isteniyor. Özgürlük, adalet ve demokrasinin meyvelerinden istifade ediyor musunuz? İstifade ettiğiniz şey, geçiş ve cizye (kişi başına vergi) yasaları, ayrımcılık, Beyaz işçi politikası, düşük ücretler, yüksek kiralara, yoksulluk, işsizlik ve korkunç renk-çubuğu yasaları.”

²⁴ Fokkens, a.g.m., s. 129.

²⁵ Ralph W. Close, “South Africa's Part in The War”, *World Affairs*, 106, 1943, s. 184-186.

²⁶ Dr. Yusuf Mohamed Dadoo, yarım yüzyılı aşkın bir süre Güney Afrika kurtuluş hareketinde Gandileri, Marksistleri ve diğerlerini birleştiren ve şiddet içermeyen Hint pasif direniş hareketine öncülük eden, Avrupa Dışı Birleşik Cephe'nin ve gizli bir örgüt olarak yeniden canlandırıldığı Komünist Parti'nin kurucusu ve lideridir. Bununla birlikte Yusuf Dadoo, Hint toplumunu, kendi kaderini Afrika çoğunluğunun kaderiyle ilişkilendirmeye ikna etmede, tüm ezilen halkların ve bölgenin demokratik Beyazlarının birliğini inşa etmede, ülkeyi ırkçılığa karşı ortak bir mücadeleye sevk etmede, zalimlere karşı korkusuz ve militan direnişte, hareketin uluslararası görünümünü ve onunla uluslararası dayanışmayı geliştirmede olağanüstü bir rol oynadı.

²⁷ Aynı yer.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Yusuf Dadoo'nun serbest bırakılması için yapılan eylemler, Siyah Güney Afrikalılar arasında bir halk desteği dalgası oluşturdu. Kalabalık toplantılara katılanlar Durban kentinin dört bir yanındaki duvarlara yazdıkları sloganlarla duygularını dile getirdiler. Dadoo'nun görüşlerine verilen destek, Güney Afrika siyasetinde II. Dünya Savaşı'nın çelişkilerini ortaya koyan önemli bir değişimin göstergesiydi.²⁸

Kamuoyundaki bu derin ayrılık Güney Afrika siyasetinde de bölünmelere ve sert tartışmalara sebep oluyordu. Savaş başladığı sırada ülke, eski Boer generallerinden olan J. B. M. Hertzog'un Ulusal Partisi (NP) ile J. C. Smuts'ın Güney Afrika Partisi'nin (SAP) koalisyonu olan Birleşik Parti (UP) tarafından idare ediliyordu. Hertzog, Güney Afrika'nın savaşta tarafsız kalmasını isterken, Smuts İngiliz savaş çabalarına katılmayı tercih etti²⁹. Almanya'ya savaş ilanından önce, parlamentoda yaşanan sert tartışmalar neticesinde Smuts'ın fraksiyonu tartışmaları kıl payı kazandı ve Hertzog'un kabinesinin çöküşüyle sonuçlanan bir hükümet krizi yaşandı. Hertzog'un uzun süredir siyasi rakibi olan Jan Smuts liderliğindeki yeni koalisyon hükümeti, güçlü milliyetçi muhalefetle yüzleşmek zorunda kalsa da³⁰ 6 Eylül 1939 tarihinde Nazi Almanya'sına savaş ilan etti.

Güney Afrika, II. Dünya Savaşı arifesinde, silah ve diğer teçhizatındaki kıtlığa ek olarak savaş hazırlıklarındaki yetersizlikler nedeniyle, başlangıçta Müttefiklerin savaş çabalarına katkıda bulunmak şöyle dursun, kendisini bile düzgün bir şekilde savunamadı. Diğer Müttefik ülkelerin çoğu gibi Güney Afrika da savaşa hazırlıksız yakalanmıştı ancak yeni Başbakan General Smuts -küçük ölçekte de olsa- yapılan planlama ve re-organizasyon ile ülkenin çok hızlı bir şekilde savaşa girmesini temin edebildi.³¹

28 Suryakanthie Chetty, "Subjects or Citizens?": Black South Africans and the Dilemma of the Second World War", *Journal of Natal and Zulu History*, 30, 2012, s. 53.

29 Jonathan Hyslop, "The Lady in White: British Imperial Loyalty and Women's Volunteerism in Second World War Durban", *Journal of Natal and Zulu History*, 32(1), 2018, s.40.

30 Touška, a.g.m., s. 73-83.

31 Andre Wessels, "The First Two Years of War: The Development of the Union Defence Forces (UDF) September 1939 to September 1941", *Military History Journal*, 11(5), 2000.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

Güney Afrika'nın acil savaş üretimini temin edebilecek en az altı önemli altyapısı vardı. Bunlardan birincisi, kurulu bir demir-çelik endüstrisi ve en saf kalitede devasa demir cevheri kaynaklarının olması; ikincisi ESKOM³² tarafından üretilen büyük miktarlardaki kömür ve elektrik gücü; üçüncüsü, hızlı genişleme kabiliyetine sahip iki adet patlayıcı üretim biriminin varlığı; dördüncüsü, madenlerde kollara ayrılmış bir atölye ağını olması, birincil sanayilerin yanında gelişen özel mühendislik şirketleri ve ülkedeki mevcut demiryolu ve liman atölyeleri; beşincisi, I. Dünya Savaşı'ndan bu yana giderek büyüyen ikincil sanayilerin (tekstil, çizme, gıda paketleme ve konserve) varlığı ve bu ürünler için gerekli olan çoğu hammadde ve kaynağın lokal olarak sağlanabiliyor olması.

Güney Afrika, sahip olduğu bu imkanlarla neredeyse tüm cephelerde kullanılmak veya tüketilmek üzere silah, mühimmat, teçhizat, gıda malzemeleri ve tekstil ürünleri üretti. Büyük bir işgücü desteğiyle ürettiği bu ürünler arasında başlıca; 3,7 milyon mermi çekirdeği, 4,3 milyon mermi kovanı, 2,6 milyon havan bombası, neredeyse yarım milyon kara mayını, 12 milyondan fazla bot ve ayakkabı, 30.242 ton sebze ve yaklaşık 2,5 milyar sigara sayılabilir.³³

Savaşın *-hususiyetle-* ilk iki yılının ardından Güney Afrika, Mihver devletlerine karşı mücadelede yerini almış oldu. Bu dönemde Smuts, savaşın geri kalanında izlenecek başarısının sağlam ekonomik ve askeri temellerini atmakla kalmamış, aynı zamanda ülkedeki siyasi konumunu sağlamlaştırmış ve Müttefik devlet adamları ve komutanları arasında da önde gelen bir figür olarak ortaya çıkmıştı.³⁴

32 Güney Afrika'da 1923 yılında kurulan Elektrik Tedarik Komisyonudur. Electricity Supply Commission (ESKOM) olarak anılmaktadır.

33 Ian Wan Der Waag, *A Military History of Modern South Africa*, Casemate Publishers, USA 2018, s. 171.

34 Wessels, *a.g.m.*

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Güney Afrika'nın II. Dünya savaşındaki başlıca katkıları, başta Kuzey Afrika cephesi (Çöl Savaşı) ve İtalyan cephesi olmak üzere Ümit Burnu bölgesine demirleyen Müttefik gemilerine asker, havacı ve malzeme tedarik etmekten oluşuyordu. Bununla birlikte çok sayıda gönüllü Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF) için uçtu.³⁵

ORDUNUN REORGANİZASYONU

Güney Afrika 6 Eylül 1939 tarihinde savaşa dahil olduğunda durumu pek de iç açıcı değildi. Birlik Savunma Gücü (UDF)³⁶ savaşa hazırlıksız bir vaziyettedir. Toplum bölünmüş bir haldeydi, ekonominin ise bir savaş girişimini sürdürüp sürdüremeyeceği hususunda büyük bir belirsizlik vardı ve ordunun acilen yeniden organizasyonuna şiddetle ihtiyaç vardı.

BİRLİK SAVUNMA GÜCÜ (UDF)

1939 senesinin Eylül ayında savaşın patlak verdiğinde Birliğin silahlı kuvvetleri (*The Union Defence Force, UDF*), 352 Subay ve 5.033 erkekten oluşan bir Daimî Kuvvet ile 918 Subay ve 12.572 erkekten oluşan bir Aktif Yurttaş Gücünden (ACF) müteşekkildi.³⁷ Daimî Kuvvetten 173 Subay ve 1.664 erkek, Güney Afrika Hava Kuvvetleri'ni (SAAF) kurarken; 47 Subay ve 562 erkek Güney Afrika Topçu üyesiydi ve 17 Subay ve 1.705 erkek, minimum bir yıllık kısa hizmet esasına dayalı, Özel Hizmet Taburunu kurdu.³⁸

35 Andrew Stewart, "The Battle for Britain", *History Today*, 65(6), 2015, s. 19.

36 "Birlik Savunma Gücü" (The Union Defence Force) (UDF). Güney Afrika Birliği'nin kurulmasından iki yıl sonra 1 Temmuz 1912 tarihinde kurulan Güney Afrika silahlı kuvvetlerinin adı. 1957'de hayata geçirilen yeni yapılanma kapsamında adı "Güney Afrika Savunma Gücü" (SADF) olarak ve en son 1994'te "Güney Afrika Ulusal Savunma Gücü" (SANDF) olarak değiştirildi.

37 Elri Liebenberg, "The Springboks in East Africa: The Role of 1 SA Survey Company (SAEC) in The East African Campaign of World War II, 1940-1941", *South African Journal of Military Studies*, 44(2), 2016, s. 88.

38 SADF Archives, "SA Forces in The Second World War", *South African Journal of Military Studies*, 19(3), 2012, s. 22.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRİKA

Ordu envanterinde sadece iki eski tank, iki eski zırhlı araç ve iki zırhlı trenden mevcuttu. Toplamda 16 topçu bataryası vardı, ancak bataryalarda sadece 87 tane kullanılabilir düzeyde mobil silaha sahipti ve sadece 23 adet 3 inçlik havan topu vardı. Ülkenin hava savunması, 8 adet 3 inçlik 20cwt uçaksavarla büyük bir risk altındaydı. Öte yandan mühimmat çok kıt. Tüm topçu birliklerindeki topçu mühimmatının adedi 28.94'di.³⁹

Bu zor şartlar ve kıt imkanlar altında savaşa giren Güney Afrika'da durumlar 1941 senesinin Eylül ayından itibaren değişmeye başladı. Bir taraftan ülkenin silah sanayisi, UDF'yi çeşitli silah ve mühimmat ile ikmal ederken; diğer yandan yurt dışından muhtelif askeri malzemeler temin ediliyor ve her rütbeden, ırktan ve cinsiyetten yaklaşık 200.000 kişi orduda hizmet ediyordu.⁴⁰

22 Eylül 1939 tarihinde ACF birliklerine savaş boyunca "gönüllü kabul etme yetkisi" verildi. Daha sonra 16 Şubat 1940 tarihinde Güney Afrika nüfusunun savaşa katılmayı istemeyen kesiminden gelen muhalefetin bir sonucu olarak, ACF tamamen gönüllülük esasına göre yeniden düzenlendi. Afrika'nın herhangi bir yerinde savaşmaya hazır olduklarını beyan ettikleri "Afrika Yemini"⁴¹ olarak bilinen bir belgeyi imzalayanlara, Afrika'nın herhangi bir yerinde hizmet etmeye istekli olduklarını gösteren, omuz askısının dış kısmına takılan turuncu bir şerit verildi. Bu etiketlerin takılması hem savaşmaya hazır olanları hem de aktif katılıma karşı çıkanları (*kişinin siyasi görüşüne bağlı olarak*) damgalayarak çok fazla kırgınlığa neden oldu ve UDF üyelerine aktif hizmet için gönüllü olmaları için baskı uygulamanın bir yolu olarak kullanıldı.⁴²

39 H. J Martin-N. D. Orpen, *South Africa at War: Military and Industrial Organization and Operations in Connection with the Conduct of the War, 1939-1945*, Purnell, Cape Town 1979, s. 30-32.

40 Wessels, a.g.m.

41 II. Dünya Savaşı boyunca Afrika kıtasının herhangi bir yerinde hizmet etmek üzere Birlik Savunma Kuvvetleri'nde gönüllü olanlar tarafından edilen "Afrika Hizmet Yemini"dir.

42 Wessels, a.g.m.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Başlangıçta kronik bir ekipman kıtlığı nedeniyle arzu edilen seviyede ilerleme kaydedilemese de yeniden düzenlenen ACF'ye alınma oranı hızlı bir şekilde ilerledi ve kısa süre içinde üç tümen kuruldu. Bunlardan birincisi 1, 2 ve 5. tugaylardan oluşan ve Tümgeneral G.E. Brink komutasındaki 1. Tümen; diğeri 3, 4 ve 6. Tugaylardan oluşan ve J.P. de Villiers komutasındaki 2. Tümen ve yedek tugayları içeren, Tümgeneral M. Botha komutasındaki 3. Tümen olup; Birinci Tümenin Doğu ve Kuzey Afrika'da, İkinci Tümenin Kuzey Afrika'da, Üçüncü Tümenin ise Birliğin kendisinde görev yapması planlandı.⁴³

GÜNEY AFRIKA HAVA KUVVETLERİ (SAAF)

1939 yılının Eylül ayında savaş başladığında Güney Afrika Hava Kuvvetlerinde (South African Air Forces, SAAF) sadece 173 subay ve 1.664 diğer rütbeden askeri personel görev yaparken envanterde sadece 8'i operasyonel tipte olan 104 uçak vardı. En gelişmiş dönemine ulaştığında, son model uçaklarla donatılmış 35 filo ve 22 tedarik ve bakım birimi halinde organize edilen (Kadın Yardımcı Hava Kuvvetleri'nin 6.500 üyesi dahil) 45.000 kişiydi. SAAF, Orta Doğu ve Kuzey Afrika Cephelerinde güvenlik görevlerinde bulunan beş tabur Cape Renkli piyade ile birlikte 9 uçaksavar birimini daha da yönetti.⁴⁴

1941 senesinin Eylül ayından itibaren ordunun diğer birimleri gibi, hızla gelişen SAAF; 956'sı pilot olmak üzere, 715 gözlemci ve hava topçusu, 2.943 temel kursiyer ve 4.321 Kadın Ordusu üyesinden müteşekkil 31.204 personel gücüne ulaşmıştı.⁴⁵ Yardımcı Hava Kuvvetleri ve Birlik'teki toplam askeri uçak sayısı ise 1.709'dan daha fazlaydı.⁴⁶

43 Major W. A. Dorning, "A Concise History of the South African Defence Force (1912-1987)", *South African Journal of Military Studies*, 17(2), 1987, s. 9-10.

44 SADF Archives, a.g.m., s. 22-39.

45 Willem Steenkamp, *Aircraft of the South African Air Force*, C. Struik, Cape Town 1981, s. 22.

46 Dorning, a.g.m., s. 14.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

GÜNEY AFRIKA DENİZ KUVVETLERİ (SANF)

II. Dünya Savaşı boyunca Birlik'in Deniz Kuvvetlerinde (*South African Naval Forces*), muhtelif biçim ve büyüklükteki 89 gemi ile 10.000'den fazla kişi hizmet etti.⁴⁷ Ancak savaş başladığında savunması gereken 4.828 km'lik kıyı şeridi olan Birlik'in hiçbir donanma gemisi yoktu. Güney Afrika Deniz Kuvvetleri hâlâ varlığını sürdürüyordu, ancak yalnızca üç subay ve üç tayfaya sahipti. Öte yandan sahilleri korumak üzere Cape Town, Simon's Town, East London ve Durban'da birkaç tane 9,2 inçlik ve 6 inçlik top vardı fakat savunma için yeterli değildi.⁴⁸

Güney Afrika hükümeti ve UDF'nin ilk önceliği, ülkenin, sakinlerinin, kıyı sularının ve stratejik açıdan yüksek öneme sahip olan Cape deniz yolunun emniyetini temin etmektir. Bu amaçla SAAF, Güney Afrika Havayolları'na ait *-ironik bir şekilde tümü Alman yapımı olan-* 29 yolcu uçağını devralarak bunlardan 18 tanesini deniz devriye uçağına ve 11 tanesini de nakliye uçağına dönüştürerek kullandı. Öte yandan İngiliz dominyonları arasında tüm sivil uçuşları askıya alan tek ülke Güney Afrika oldu.⁴⁹

SAAF; Kraliyet Donanması ile birlikte kıyılarda devriye gezmeye, Cape deniz yolu üzerinden ana limanlarına dönmeye çalışan düşman ticaret gemilerini durdurmaya, düşman denizaltıları tarafından batırılan gemilerden hayatta kalanları kurtarmaya ve mümkün mertebe düşman denizaltılarına saldırmaya başladı. 1940 yılında JU-86'ların yerini İngiliz Anson devriye uçakları aldı. Savaşın sonunda, SAAF uçakları *-Güney Afrika'da konuşlanmış İngiliz ve Hollanda uçaklarıyla birlikte-* toplam 17 düşman gemisini ele geçirmiş, batık gemilerden sağ kurtulan 437 kişinin kurtarılmasına yardım etmiş ve Güney Afrika kıyılarının 1.852 km (1.000

47 J. C. Goosen, *South Africa's Navy: The First Fifty Years*, W. J. Flesch, Cape Town 1973, s. 200-2007.

48 Wessels, a.g.m.

49 Martin-Orpen, a.g.e., s. 28-29.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

deniz mili) yakınında⁵⁰ faaliyet gösteren 36 düşman denizaltısından 26'sına (%72,2) saldırmıştı. Ülkenin kıyı şeridinde yoğun bir faaliyet gerçekleştiren SAAF 1945 senesinin Ağustos ayına kadar yaklaşık 15.000 kıyı devriyesi uçuşu gerçekleştirdi.⁵¹

Güney Afrika Deniz ve Hava kuvvetleri, Hint ve Atlas okyanuslarının deniz operasyonlarının buluşma noktası olan Ümit Burnu bölgesi üzerinde kontrolü sürdürmek amacıyla, Simon's Town'ı operasyonel bir üs olarak kullanan Kraliyet Donanması ile yakın bir iş birliği içinde çalıştı. Nitekim Cape deniz yolu bir nevi savunmasızdı ve Cape bölgesine gelen ilk düşman savaş gemisi olan "Admiral Graf Spee" isimli Alman cep savaş gemisi Atlantik ile Hint okyanusları arasında dolaşırken 9 müttefik gemisini batırdı.⁵²

15 Ocak 1940 tarihinde Güney Afrika'ya yerleşmiş emekli bir İngiliz subayı olan Tuğamiral C. W. Hallifax'ın ilk direktörü olduğu yeni Denize Doğru Savunma Gücü (SDF) resmen kuruldu.⁵³ SDG'nin ilk görevlerinden biri, Alman silahlı tüccar akıncısı "Atlantis" in döşediği mayınları temizlemektir ve bu görevi başarıyla tamamladı.⁵⁴ SDG istikrarlı bir şekilde büyüdü ve 1940 yılının Ağustos ayına gelindiğinde SDG'nin emrinde 183 subay, 1.049 diğer rütbelerden denizci, 20 mayın tarama gemisi ve 4 anti-denizaltı gemisi vardı. SDG, İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın talebi üzerine büyük anti-denizaltı balina avcılarında dördünü Akdeniz'e gönderdi. 11 Ocak 1941 senesinde İskenderiye'ye ulaşan anti-denizaltılar derhal Tobruk'a⁵⁵ doğru deniz yolu boyunca çalışmalarına başladı. Orada, 11 Şubat 1941 tarihinde "HMSAS Southern Floe" isimli gemi mayına çarparak battığında SDG de ilk savaş zayıyatını vermiş oldu. Başlangıçta 1941 yılının Mayıs ayında geri dönmesi planlanmış olan

50 Bugünkü Namibya'nın kuzeyindeki Kunene Nehri'nin ağzından doğuda, Mozambik sınırındaki Ponta do Ouro'ya kadar olan bölgedir.

51 Dorning, a.g.m., s. 14.

52 Richard Humble, *Hitler's High Seas Fleet*, Pan Books, London 1972, s. 37-44.

53 Martin-Orpen, a.g.e., s. 56.

54 Dorning, a.g.m., s. 15.

55 Libya'nın Kuzey doğusunda, Akdeniz sahilinde bir şehirdir.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

Güney Afrika gemilerinin hizmet süreleri tekrar tekrar ertelendi. İlerleyen süreçte Akdeniz'e 9 Güney Afrika gemisi daha gönderildi. Güney Afrika gemilerinden iki tanesi bir İtalyan denizaltısı tarafından batırıldı ve sadece gemilerden birkaçı 1945 senesinin Ağustos ayında Güney Afrika'ya geri dönebildi.⁵⁶

GÜNEY AFRIKA'NIN SAVAŞTIĞI CEPHELER

Güney Afrika II. Dünya Savaşı boyunca Müttefiklerin yanında başlıca Doğu Afrika, Kuzey Afrika, İtalya, Balkanlar, Doğu Cephesi, Madagaskar olmak üzere pek çok cephede savaştı. Bu süreçte Beyazlar asker olarak savaşta yer alırken Siyahlar, Renkliler ve Hintliler de daha ziyade işçi ve nakliye şoförü olarak hizmet ettiler.

DOĞU AFRIKA CEPHESİ

Güney Afrika Ordusu ve Hava Kuvvetleri, 1940-1941 Doğu Afrika Seferi sırasında Benito Mussolini'nin Faşist İtalyan güçlerini yenmede önemli bir rol oynadı.

İtalya 10 Haziran 1940 tarihinde savaşa girdiğinde Doğu Afrika'da (Habeşistan ve İtalyan Somali'si) yaklaşık 95.000 Beyaz ve 160.000 "Beyaz olmayan" askerden oluşan birliklerinin yanı sıra yaklaşık 400 parça top, birkaç tank ve 383 modern uçak tarafından desteklenen 35.226 deniz, hava ve destek personeli vardı. İtalyanlar, İngiliz Somali'sini fazla bir direnişle karşılaşmadan ele geçirdiler ve kuzey Kenya'nın 100 km kadar içine girdiler.⁵⁷

Doğu Afrika'da İtalyanların ilgi alanını oluşturan bölge; güneyde Kenya ile İtalyan Doğu Afrika arasındaki sınırdan Eritre'nin kuzey sınırına kadar uzanan bölgeden, batıda İngiliz-Mısır Sudan'ından doğuda Hint Okyanusu, İngiliz Somali'si, Aden Körfezi ve Kızıldeniz'e kadar olan 1.600.000km²'lik

⁵⁶ Dorning, a.g.m., s. 15.

⁵⁷ Wessels, a.g.m.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

çok büyük bir alandı. Savaş öncesi planlar Güney Afrika Ordusunun Güney Afrika toprakları dışında savaşacağını öngörmese de İtalya'nın kuzeydoğu Afrika'ya müdahalesi Güney Afrika birliklerinin yeni savaş cephesine konuşlandırılmasını kaçınılmaz hale getirdi. Güney Afrika kuvvetleri Mussolini'nin Doğu Afrika İmparatorluğu'nun çöküşünde önemli bir rol oynadı. Savaş, çok zor fiziksel şartlar altında yapıldı ve Güney Afrika Mühendislik Birlikleri'nin (SAEC) çok değerli hizmetleri oldu. Ayrıca Hava Kuvvetlerinin 60 Fotoğraf Filosunun destek verdiği bir anket/araştırma firması (survey company) Doğu Afrika'nın haritalandırılmasında çok büyük bir başarı elde etti.⁵⁸

Güney Afrika İtalya'ya savaş ilan ettiğinin ilk birkaç ayında Kenya'ya üç SAAF filosu gönderdi ve bu filolar, Regia Aeronautica'nın⁵⁹ havadaki sayısal üstünlüğünü dengelemek ve İtalyan kara kuvvetlerinin daha fazla toprak kazanmasına mâni olmak maksadıyla bölgedeki İtalyan mevzilerine, hava ve kara kuvvetlerine, petrol ve mühimmat depolarına ve iletişim hatlarına saldırılar düzenledi. Bu arada bir Güney Afrika Piyade Tugayı 20 Mayıs 1940 tarihinde seferber edildi ve 16 Temmuz'da Birlik'ten ayrıldı. 1940 yılının sonuna doğru, Korgeneral Alan Cunningham'ın genel komutası altında yaklaşık 30.000 Güney Afrikalı Doğu Afrika'da konuşlandırıldı.⁶⁰ 16 Aralık 1940 tarihinde Güney Afrika Ordusu, Kenya-İtalyan Somali'si sınırında bulunan El Wak'ta bir İtalyan karakolunun ele geçirilmesine yardım ettiğinde bu durum, UDF'ye Etiyopya'daki İtalyan tehdidine karşı operasyonel koşullar altında askeri yeteneklerini test etme fırsatı verdi ve Güney Afrika, savaşın ilk kayda değer harekâtına katılmış oldu.⁶¹ El Wak Muharebesi, yalnızca UDF'nin Doğu Afrika cephesindeki ilk savaşı değil, aynı zamanda Güney Afrika'nın II. Dünya Savaşı sırasındaki ilk savaşıydı.

58 Liebenberg, *a.g.m.*, s. 87-88.

59 The Italian Royal Air Force (Regia Aeronautica Italiana) adıyla bilinmekte olup; İtalyan Kraliyet Hava Kuvvetleri'ni ifade etmektedir.

60 Wessels, *a.g.m.*

61 Andrew Steward, *The First Victory: The Second World War and the East Africa Campaign*, Yale University Press, USA 2016, s. 117.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

1940 yılının Aralık ayı boyunca Doğu Afrika Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Alan Cunningham, -Orta Doğu başkomutanı Korgeneral Sir Archibald Wavell'in yanı sıra İngiltere ve Güney Afrika'nın başbakanları Winston Churchill ve Jan Smuts'un artan baskısı dolayısıyla- Kenya-İtalyan Somali'si sınırı boyunca bir yerde bir saldırı başlatmaya hevesliydi. Planlanan saldırı üç sebepten ötürü mühim görülüyordu.

Bunlardan birincisi Müttefiklerle İtalyanlar arasındaki geniş sahipsiz toprak alanının azaltılması, ikincisi böyle bir saldırının Müttefiklerin mühendislerine, planlanan taarruzları desteklemek için Kenya'nın elverişsiz kuzey sınır bölgesindeki hayati iletişim bağlantılarını ve su kaynaklarını iyileştirme fırsatı sunması ve son olarak da Cunningham'ın, -izole ileri karakollara saldırmak suretiyle- İtalyan birlikleri üzerinde psikolojik üstünlük kazanabileceğine inanmasıydı. Saldırı kapsamında El Wak'a karşı taarruz için ayrılan tüm birlik, operasyonun başlamasından önce saldırının tam teçhizatlı bir provasını yaptı. Bu, birliklere ve komutanlarına, hususiyetle navigasyon, gece yürüyüşü, araçlarla hareket ve operasyondaki kesin roller hakkında değerli bilgiler verdi.⁶²

El Wak Muharebesi, Doğu Afrika'daki Müttefik zaferi için çok önemli olmasa da yağışlı mevsim gelmeden önce Doğu Afrika cephesinde saldırı operasyonlarının başlaması için gereken itici gücü sağlamıştı. El Wak'taki zaferin Müttefikler için maliyeti, sadece 2 Güney Afrika askerinin öldürülmesi ve bir avuç askerinin yaralanmasıyla nispeten küçük oldu. Ancak İtalyanlar için öldürülen 100 askere ve Müttefik birlikleri tarafından ele geçirilen çok çeşitli silah ve savaş malzemelerine mal oldu.⁶³ Netice itibarıyla El Wak, operasyonel bir eğitim tatbikatından çok daha fazlası olmasa da savaşın ilk Müttefik kara başarılarından birisiydi ve propaganda maksadıyla büyük ölçüde abartıldı.⁶⁴

62 Evert Kleynhans, "The "Apostles of Terror": South Africa, the East African Campaign, and the Battle of El Wak", *Historia*, 63(2), 2018, s. 118.

63 Kleynhans, a.g.m., s. 122, 135.

64 Wessels, a.g.m.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

SAAF tarafından desteklenen Güney Afrika ordu birlikleri Ocak 1941 senesinde İtalyanları Kenya'dan çıkardı. Ardından, 5 tugay Mısır'a gönderilirken, iki tugay İtalyan Somali'sini işgal etti ve 1941 senesinin Mayıs ayında Mısır'a gönderilmeden önce 25 Şubat 1941 tarihinde Mogadişu'nun ele geçirilmesine yardım etti.⁶⁵ Bu arada, bir tugay, 6 Nisan 1941 tarihinde ele geçirilen Addis Ababa'ya doğru yapılan Müttefik ilerleyişinde yer aldı. Başkent civarındaki ileri operasyonlardan sonra, İtalyan Doğu Afrika'nın İtalyan Valisi Aosta Dükü 19 Mayıs'ta yaklaşık 5.000 askeriyle birlikte teslim oldu. Güney Afrika birliklerinin de katıldığı bir harekattan sonra başkentün güneyindeki göller bölgesinde Doğu Afrika'daki son İtalyan kuvvetleri de 1941 yılının Kasım ayında teslim oldu.⁶⁶

Sonuç olarak Doğu Afrika Cephesi, savaşın ilk büyük Müttefik başarısıydı. Müttefik zaferinde büyük bir rol oynayan UDF Smuts için de kayda değer bir zaferdi. Doğu Afrika Cephesinde İtalyanlar yaklaşık 170.000 asker ve büyük miktarda askeri malzeme zayi ederken; Güney Afrika Ordusu askeri kaybı 100'den az oldu ve 197 askeri yaralandı. SAAF 6.517 sorti yaptı, 71'i havada olmak üzere, yerde konuşlandırılmış pek çok İtalyan uçağını imha etti. Güney Afrika Hava Kuvvetlerinde sadece 79 asker öldü ve 5 kişinin kayıp olduğu rapor edildi.⁶⁷

KUZEY AFRİKA CEPHESİ

Güney Afrika Birliği, diğer İngiliz Milletler Topluluğu kuvvetleri birlikte, Kuzey Afrika'da Erwin Rommel⁶⁸ ve askerlerine karşı savaştı. Birçok Güney Afrikalı pilot Kraliyet Hava Kuvvetlerine katıldı ve Avrupa'da Mihver güçlerine karşı savaştı.

⁶⁵ Dorning, *a.g.m.*, s. 10.

⁶⁶ Wessels, *a.g.m.*

⁶⁷ SADF Archives, *a.g.m.*, s. 26-40.

⁶⁸ Johannes Erwin Eugen Rommel, II. Dünya Savaşı sırasında, halk arasında "Çöl Tilki" olarak bilinen Alman mareşal.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

Güney Afrikalı askerler Addis Ababa'ya doğru ilerlerken, Mareşal Erwin Rommel 12 Şubat 1941 tarihinde Trablus'a geldi ve Afrika Korps'u müthiş bir savaş makinesine dönüştürdü. 1941 senesinin ortalarında UDF, dikkatini Kuzey Afrika'ya kaydırdı. Bir kez daha, ilk harekete geçenler, Müttefiklerin Girit'ten çekilmesi sırasında destek veren ve ilk kuşatma sırasında Tobruk'taki garnizonun rahatlatılmasına yardım eden SAAF birimleri oldu. 1941 yılı boyunca, SAAF 5.727 sorti yaptı, 102 düşman uçağını düşürdü ve Müttefikler için hava üstünlüğü elde etmede önemli bir rol oynadı.⁶⁹ 10 Haziran 1941 tarihinde, iki Güney Afrika tümeni Mısır'a gitmek için Güney Afrika kıyılarından ayrıldı ve orada daha önce konuşlanmış olan birimlere katılarak çöl savaşında zorlu bir eğitim aldı. 1941 senesinin sonundan önce, Mısır ve Sirenayka⁷⁰'da görevlendirilmiş 100.000'den fazla UDF personeli vardı.⁷¹

TOBRUK YENİLGİSİ

1941 yılının Eylül ayına kadar, Kuzey Afrika'da hiçbir Güney Afrika kara kuvveti harekete geçmemişti. Doğu Afrika Harekati'nin çok az kayıplarla atlatılan UDF, Afrika Korps'a karşı savaşa girdiğinde yaşayacağı kaçınılmaz şoklara psikolojik olarak hazırlıksızdı.⁷² Bu şokların en dikkate değer olanı, muhtemelen, 5 Güney Afrika tugayının fiilen yok edildiği 1941 senesinin Kasım ayındaki Sidi Rezegh savaşı ile H. B. Klopper'ın⁷³ askerleri ile birlikte teslim olduğunu, 21 Haziran 1942 senesindeki Tobruk'un düşüşüydü. Tobruk'ta Almanlar, tümendeki iki piyade tugayının tamamının yanı sıra

69 SADF Archives, a.g.m., s. 40.

70 Sirenayka veya Kirenayka (İngilizce: Cyrenaica). Libya'nın doğusunda bulunan bir kıyı bölgesi.

71 Martin-Orpen, a.g.e., s. 62.

72 Martin-Orpen, a.g.e., s. 124.

73 Haziran 1942'de Tobruk limanının başarısız savunmasından sonra Tümeni Rommel'e teslim etmesiyle tanınan Güney Afrikalı komutan. Savaşın sona, 1950 senesinden 1953 yılına kadar Genelkurmay Başkanı ve 1956 yılından emekli olduğu 1958 senesine kadar Birlik Savunma Kuvvetleri Genel Komutanı görevini yürüttü.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

destek birimlerinin çoğunu -10.722 Güney Afrikalı da dahil olmak üzere 25.000 kadar askeri- esir aldı ve çok büyük miktarda erzak ve mühimmat ele geçirdi.⁷⁴

Tobruk'taki yenilginin Güney Afrika kamuoyundaki yankısı pek büyük oldu. Örneğin Indian Views'de, Beyazlarla Beyaz olmayanlar arasındaki ayrımcılığın Kuzey Afrika'daki yenilginin temel nedeni olduğu öne sürülerek, eşitliğin askere giden Siyah erkekler lehine de genişletilmesini gündeme sokmak için Tobruk mağlubiyeti kullandı.⁷⁵

"Güney Afrika ordusu şu anki gücünün iki katı olsaydı Libya'da ne kadar farklı bir hikâye olurdu bir hayal edin. Dahası, Avrupalı olmayanların savaşta haklı rollerini oynamalarına izin verilseydi, bu (güç) iki kattan fazla olabilirdi..."

Bununla birlikte Tobruk'un intikamını almanın tek yolunun; Avrupalı olmayan tüm askerleri silahlandırılması, nitelikli endüstrilerin Avrupalı olmayanlara da açılması ve Avrupalı olmayan askerlere, Avrupalı askerlerle aynı kolaylıklar ve ödenekler verilmesi olduğu sık sık ifade edildi.⁷⁶

EL ALAMEİN MUHAREBELERİ

Birlik kuvvetlerinden Güney Afrika 1. Piyade Tümeni, 1941-1942 yılları arasında; II. Dünya Savaşı'nın önde gelen komutanlarından ikisi olan Montgomery ve Rommel arasında yapıлып Müttefiklerin zaferi ile sonuçlanan, akabinde Afrika Korps'un geri çekilmesine ve Mayıs 1943 senesinde Kuzey Afrika'da Almanların teslim olmasına yol açan El Alamein Muharebesinde de savaştı.⁷⁷

74 SADF Archives, a.g.m., s. 31.

75 Aynı yer.

76 Chetty, a.g.m., s. 74-75.

77 SADF Archives, a.g.m., s. 31-32.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

Güney Afrikalılar El Alamein'deki birinci ve ikinci muharebelerin yanı sıra Bardia, Sollum ve Halfaya'nın ele geçirilmesi de dahil olmak üzere Kuzey Afrika'da muhtelif eylemlerde yer aldılar.

JAPON TEHDİDİ

Japonya'nın 1941 yılının Aralık ayında savaşa girmesi, Birliğin olası işgale karşı savunmasını bir aciliyet konusu haline getirdi. II. Dünya Savaşı sırasında Güney Afrika Japonya tarafından hiçbir zaman saldırıya uğramamış olsa da tehdit o kadar büyük kabul edildi ki, en seçkin askerlerden kabul W.H. Evered Poole, 26 Mayıs 1942 tarihinde Batı Çölü'nden ülkeye geri çağırıldı ve Cape Town'daki kaleye kale komutanı olarak tayin edildi.⁷⁸

1942 yılının Aralık ayında Birlik'teki kuvvetler İç Bölge ve Kıyı Bölgesi Kuvvetleri olarak yeniden düzenlendi. Birlik limanlarındaki savunmalar güçlendirildi ve kıyı şeridindeki hava ve deniz devriyeleri yoğunlaştırıldı. Kalan Aktif Vatandaş Kuvvetleri birimleri Mobil Saha Gücü olarak organize edildi. Japonlar tarafından hava veya kara saldırısı girişiminde bulunulmadı, ancak Alman denizaltı saldırıları 1942 senesinin Ekim ayında Cape sularında başladı ve iki gün içinde 9 ticaret gemisinin batmasıyla sonuçlandı.⁷⁹

Genel olarak Güney Afrika Japon İmparatorluk Donanması'na karşı Müttefiklerin deniz angajmanlarında asker ve gemi sağladı, Japonya'ya karşı savaşın genel stratejisinin bir parçası olarak, Madagaskar'a bir birlik gönderdi. Ayrıca Güney Afrika Japonya'ya herhangi bir asker göndermeden önce Japonya mağlup oldu.

78 W. M. Bisset, "South Africa and The War Against Japan 1941-1945", *South African Journal of Military Studies*, 25(2), 1995, s. 82.

79 SADF Archives, a.g.m., s. 32-33.

MADAGASKAR ÇIKARMASI

Güney Afrika askerlerinin elde ettiği bir diğer önemli zafer de Madagaskar'ı Vichy Fransa'sının⁸⁰ kontrolünden kurtarılmasındaki katkısıydı. Güney Afrika 3. Tümenin⁸¹ kurucu tugaylarından olan 7 Güney Afrika Motorize Tugayı tarafından desteklenen İngiliz birlikleri, büyük bir Japon işgali riskine karşı bu stratejik adaya Güney Afrika topraklarından saldırı düzenledi. İngiliz kuvvetleri, ilk olarak 5 Mayıs 1942 tarihinde Madagaskar'a çıkarma yaptı ve adanın kuzey ucundaki Diego Suarez deniz üssünü ele geçirdi. Madagaskar çıkarmasında Birlik Savunma Kuvvetleri'nin savaş zayiatı 18 asker oldu.⁸²

SAVAŞ KAYIPLARI

II. Dünya Savaşı'na toplamda 334.324 Güney Afrikalı katıldı. Bunlardan 211.193 Beyaz (24.075 kadın dahil) ile en az 77.239 Siyah ve 45.892 Siyahi ve Hintli Güney Afrikalı tam zamanlı gönüllü olarak; tüm ırklardan 63.341 kişi de yarı zamanlı gönüllü olarak savaşa katıldı.⁸³ Beyaz nüfusa yakından bakıldığında -erkek, kadın ve çocuk- %10'undan fazlası; 20-60 yaş arasındaki her üç Beyazdan birisi ve 18-44 yaş aralığındaki Beyaz erkek nüfusun yaklaşık %62'si savaşta yer aldı. Zaman geçtikçe, birçok Beyaz silahlanma çağrısına yanıt verdi. Ancak bu katılım hükümetin savaş politikasıyla hemfikir oldukları için değil, daha ziyade ekonomik kaygılar sebebiyleydi.⁸⁴

80 İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanya'nın Fransa'yı mağlup etmesinden sonra Fransa'nın Vichy kentinde kurulan Fransız hükümeti. (Temmuz 1940-Eylül 1944)

81 Güney Afrika 3. Piyade Tümeni hiçbir savaşta aktif olarak yer almadı. Bunun yerine Güney Afrika ülke savunma kuvvetlerini düzenledi ve eğitti, garnizon görevlerini yerine getirdi ve cephede savaşan 1. ve 2. Piyade Tümenleri için yedek asker temin etti.

82 SADF Archives, a.g.m., s. 33-34.

83 Dorning, a.g.m., s. 16.

84 SADF Archives, a.g.m., s. 47.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

Siyasi kaygılar nedeniyle, “Beyaz olmayanlar” savaş sırasında savaşçı asker olarak istihdam edilmese de çoğu şoför, sedyeci, hastane hizmetlisi, emir eri ve hizmetçi olarak yine de çok önemli bir savaş dışı rol oynadı.⁸⁵ Savaş boyunca, bir dizi Güney Afrikalı da Kraliyet Hava Kuvvetleri’nde; yaklaşık 4.000 Güney Afrikalı da Kraliyet Donanması’nda görev yaptı.⁸⁶

Birlik’teki tüm ırklardan kadınlar, “erkeklerin savaşması için” muhtelif endüstrilerde ve sektörlerde çalışarak savaş sırasında önemli bir rol oynadılar. Ayrıca pek çok kadın Güney Afrikalı Kadın Yardımcı Hizmeti (*The South African Women’s Auxiliary Service*), Kadın Yardımcı Hava Kuvvetleri (*Women’s Auxiliary Air Force*), Kadın Yardımcı Ordu Hizmeti (*Women’s Auxiliary Army Services*), Kadın Yardımcı Deniz Hizmeti (*Women’s Auxiliary Naval Service*) ve Güney Afrika Hemşirelik Hizmeti’nde (*South African Nursing Service*) görev yaptı.⁸⁷

Savaşta toplam 12.046 kişi öldü, 14.363 kişi yaralandı ve 16.430 kişi esir alındı veya kayboldu.⁸⁸ Bununla birlikte Güney Afrika Birliği, düşman üslerinden uzakta, hiçbir sivil zayıf veya fiziksel hasar almadı.

SONUÇ

Güney Afrika’nın modern tarihi, Jan van Riebeeck’in Hollanda Doğu Hindistan Şirketi (VOC) namına 6 Nisan 1652 tarihinde Cape Town’da bir ikmal istasyonu kurmasıyla başlamaktadır. O yıllardan itibaren bölgede sürekli artan Avrupalı yerleşimi yerli Bantu topluluklarının yaşadığı bölgelere ulaştıktan sonra, Avrupalılarla yerli halk arasında 100 sene devam eden 9 savaş yaşandı.

85 Martin-Orpen, a.g.e., s. 79.

86 Wessels, a.g.m.

87 Martin-Orpen, a.g.e., s. 54.

88 Dorning, a.g.m., s.16.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

19. yüzyılın başında İngilizlerin Kap'ı ele geçirmesi yeni bir dönemin de başlangıcı oldu. 1833 senesinde Britanya parlamentosunda köleliğin kaldırılmasıyla Güney Afrika'daki birçok Afrikanerin geçim kaynağı ortadan kalkmış oldu. Bunun üzerine Boerler, İngiliz yönetiminden bağımsız kendi idari yapılarını kurabilmek üzere, 1835 ile 1841 yılları arasında gerçekleştirilen ve "Büyük Göç" (Great Trek) adını verdikleri kitlesel göçü başlattılar ve bu topraklarda birçok Boer cumhuriyeti kurarak yaşamlarına devam ettiler. Ancak, 1867 yılında Northern Cape'de elmas rezervleri keşfedildiğinde vaziyet değişti.

1867 senesinde elmas ve 1886 yılında altın rezervlerinin keşfi Güney Afrika'nın ekonomik ve politik yapısında hızlı bir değişime öncülük etti. Bir taraftan uluslararası yatırımcıların ilgisini çekerken diğer taraftan ülkede yeni endüstriler ortaya çıktı. Birbirini tetikleyen süreçler silsilesiyle; sanayileşme hızlandı, modern şehirler gelişmeye başladı ve yaşanan tüm gelişmeler beraberinde daha girift siyasi, ekonomik ve toplumsal fırsat ve sorunları beraberinde getirdi. Minerallerin keşfi ile dönüşen ilişkiler, İngilizler ve Boerler arasındaki var olan mevcut gerilimi artırdı ve netice olarak 1880-1881 yılları arasında gerçekleşen I. Boer Savaşı ve 1899-1902 yılları arasındaki Güney Afrika Savaşı sonrasında İngilizler, tüm Boer Cumhuriyetlerini ilhak ettiler. 1910 senesinde ise bu koloniler bir araya getirilerek Güney Afrika Birliği dominyonu oluşturuldu.

İngiltere, 1914 yılında Almanya'ya savaş ilan ettiğinde, Güney Afrika da savaşa dahil olmak zorunda kaldı ve savaş boyunca 230.000'den fazla Güney Afrikalı İngiltere saflarında; Alman Güney-Batı Afrika, Doğu Afrika ve Orta Doğu'da savaşa katıldı.

II. Dünya Savaşı başladığında, Güney Afrika Almanya'ya savaş ilan etmeden önce, parlamentoda sert tartışmalar yaşandı. Neticede Smuts'ın fraksiyonu tartışmaları çok az bir farkla kazandı ve yeni hükümet 6 Eylül 1939 tarihinde Nazi Almanya'sına savaş ilan etti. Güney Afrika Savaşa girdiğinde, askeri ve ekonomik olarak savaşa hazırlıksızdı.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

Toplum tarihinde hiç olmadığı kadar bölünmüş ve ülke ekonomisi büyük bir darboğaz içindeydi. Bu gerçekliklerle birlikte, ülkedeki demir çelik endüstrisinin varlığı, büyük miktarlardaki elektrik gücü, patlayıcı fabrikaları, özel mühendislik şirketleri, mevcut demir yolu ve limanlar ile ikincil sanayilerin varlığı; ülkenin 2 yıl gibi kısa bir sürede savaşa katkı sunabilmesini mümkün kıldı.

Güney Afrika bir taraftan ordusunu yeniden düzenleyerek modernize ederken diğer taraftan da savunma ve savaş kabiliyetlerini geliştirdi. Savaş ekonomisi, ülkenin alt yapı ve üst yapı ihtiyaçlarının hızlı bir şekilde karşılanmasına bir anlamda öncülük etti. Bu süre zarfında Birlik, sadece UDF'nin ihtiyaçlarının çoğunu karşılamakla kalmayıp, aynı zamanda diğer Müttefik ülkelere askeri malzeme ihraç edebilen canlı bir silah endüstrisine sahip bir savaş ekonomisine dönüştü. Aynı minvalde, ordunun reorganizasyonu kapsamında; kara kuvvetlerini oluşturan Birlik Savunma Gücü The Union Defence Force, (UDF) ile South African Air Forces (SAAF), ve South African Naval Forces güçlendirildi (SANF) ve her ırktan insanın savaş sürecine destek vermesi temin edildi.

Savaş döneminde yükselen hızlı bir biçimde Afrikaner milliyetçiliği Güney Afrika'da muhtelif muhalif örgütlerin kurulmasıyla neticelendi. Sürekli artan işgücü ihtiyacı dolayısıyla taşrada yaşayan Siyah halk şehirlere adeta akın etti ve şehrin eteklerinde rasgele barınaklar inşa ettiler. Öte yandan Smuts hükümetin sürdürdüğü ırk politikası, var olan içtimai sorunları daha da içinden çıkılmaz bir hale getirdi.

Güney Afrika II. Dünya Savaşı'nda Müttefiklerin savaş çabalarına en büyük desteği veren Afrika ülkesidir. Savaş boyunca Müttefiklerin yanında başlıca Doğu Afrika'da Benito Mussolini'nin Faşist İtalyan güçlerine karşı, Kuzey Afrika'da Erwin Rommel ve askerlerine karşı savaştı. Bunlarla birlikte İtalya, Balkanlar, Doğu Cephesi ve Madagaskar olmak üzere pek çok cephede savaştı. Pek çok Güney Afrikalı pilot, İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetlerine katıldı ve Avrupa'da Mihver güçlerine karşı savaştı. Bu süreçte

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Beyazlar asker olarak savaşta yer alırken Siyahlar, Renkliler ve Hintliler de daha ziyade işçi ve nakliye şoförü olarak hizmet ettiler. Bununla birlikte Güney Afrika savaş boyunca Ümit Burnu bölgesine demirleyen Müttefik gemilerine asker, havacı ve malzeme tedarik etti ve çok sayıda gönüllü Kraliyet Hava Kuvvetleri (RAF) için uçtu. Savaşta toplam 12.046 kişi öldü, 14.363 kişi yaralandı ve 16.430 kişi esir alındı veya kayboldu. Güney Afrika Birliği düşman üslerinden uzakta, hiçbir sivil zayıat veya fiziksel hasar almadı.

II. Dünya Savaşı, tüm ırklardan 330.000'den fazla Güney Afrikalının direkt ya da dolaylı olarak yer aldığı bir savaş olarak ülke tarihinin en önemli dönüm noktalarından bir tanesini teşkil etmekte olup; ülkenin siyasi, askeri, ekonomik ve toplumsal açılarından dönüşümünü hızlandırdı. Savaşa giriş kararının alınmasından, savaşın sonuna kadar olan süreçte ve devamında yaşanan gelişmelere bir bütün olarak bakıldığında II. Dünya Savaşı; İngilizler, Almanlar, Hollandalılar, Fransızlar, İtalyanlar, Hintliler, Malaylar ve yerel Siyah halklardan oluşan ve tek bir ulusal kimlik şemsiyesi altında birleşmiş bir ülke olmaktan çok uzak olan kozmopolit modern Güney Afrika toplumunun şekillenmesinde, ulusal kimlik inşasında ve ülkenin askeri, siyasi, kültürel ve ekonomik dönüşümünde çok büyük bir etkiye sahip oldu.

Sayın TÜRKMAN
Serdar SELÇUK

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

KAYNAKÇA

“Dependence and Interdependence: Southern Africa from 1500 to 1800”, *General History of Africa-V Africa from the Sixteenth to the Eighteenth Century*, California 1992, s. 683-703.

“European Partition and Conquest of Africa: An Overview”, *General History of Africa-VII Africa under Colonial Domination 1880-1935*, California 1992, s. 19-45.

“The Colonial Economy: The Former British Zones”, *General History of Africa-VII Africa under Colonial Domination 1880-1935*, California 1992, s. 382-419.

BISSET, W. M., “South Africa and The War Against Japan 1941-1945”, *South African Journal of Military Studies*, 25(2), 1995, s. 82-85.

BYRNES, Rita M., *South Africa, A Country Study*, Library of Congress Federal Research Division, Washington D.C. 1996.

CHETTY, Suryakanthie, ““Subjects or Citizens?”: Black South Africans and the Dilemma of the Second World War”, *Journal of Natal and Zulu History*, 30, 2012, s. 53-79.

CLOSE, Ralph W., “South Africa’s Part in The War”, *World Affairs*, 106, 1943, s. 184-187.

DORNING, Major W. A., “A Concise History of the South African Defence Force (1912-1987)”, *South African Journal of Military Studies*, 17(2), 1987, s. 1-23.

EROL, Mehmet Seyfettin-Oktay Bingöl, “Birinci Dünya Savaşı’nın Afrika’ya ve Sömürgeciliğe Etkileri”, *Gazi Akademik Bakış*, 7(14), 2014, s. 177-196.

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

FOKKENS, Andries M., "Afrikaner Unrest within South Africa during the Second World War and the Measures Taken to Suppress It", *Journal for Contemporary History*, 37(2), 2012, s. 123-142.

GOOSEN, J. C., *South Africa's Navy: The First Fifty Years*, W. J. Flesch, Cape Town 1973.

HUMBLE, Richard, *Hitler's High Seas Fleet*, Pan Books, London 1972.

HYSLOP, Jonathan, "The Lady in White: British Imperial Loyalism and Women's Volunteerism in Second World War Durban", *Journal of Natal and Zulu History*, 32(1), 2018, s. 38-54.

HYSLOP, Jonathan, *South Africa and Scotland in the First World War, in A Global Force*, Edinburgh University Press, Edinburg 2016.

KLEYNHANS, Evert, "The "Apostles of Terror": South Africa, the East African Campaign, and the Battle of El Wak", *Historia*, 63(2), 2018, s. 112-137.

LIEBENBERG, Elri, "The Springboks in East Africa: The Role of 1 SA Survey Company (SAEC) in The East African Campaign of World War II, 1940-1941", *South African Journal of Military Studies*, 44(2), 2016, s. 87-112.

MARTIN, H. J.-N. D. Orpen, *South Africa at War: Military and Industrial Organization and Operations in Connection with the Conduct of the War, 1939-1945*, Purnell, Cape Town 1979.

SADF Archives, "SA Forces in The Second World War", *South African Journal of Military Studies*, 19(3), 2012, s. 22-48.

SAMSON, Anne, "Duty to Empire? South Africa's Invasion of German South West Africa", *African Research&Documentation*, 128, 2015, s. 10-20.

STEENKAMP, Willem, *Aircraft of the South African Air Force*, C. Struik, Cape Town 1981.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRİKA

STEWART, Andrew, "The Battle for Britain", *History Today*, 65(6), 2015, s. 26-33.

STEWART, Andrew, *The First Victory: The Second World War and the East Africa Campaign*, Yale University Press, USA 2016.

THOMPSON, Leonard, *The History of South Africa*, Yale University Press, USA 2001.

TOUŠKA, Mikuláš, "Divided Union: South African Nationalist Opposition from 1939 to 1943", *Prague Papers on History of International Relations*, 2, 2019, s. 73-95.

WAAG, Ian Wan Der, *A Military History of Modern South Africa*, Casemate Publishers, USA 2018.

WESSEL, Andre, "The First Two Years of War: The Development of the Union Defence Forces (UDF) September 1939 to September 1941", *Military History Journal*, 11(5), 2000, <https://www.samilitaryhistory.org/vol115aw.html>, (Erişim Tarihi: 19.06.2022).

STRUCTURED ABSTRACT

A large part of South African history consists of events in the colonial and post-colonial periods, mostly between English-speaking Whites and Afrikaans-speaking Whites. This article examines the historical process of South Africa until the Second World War and the contributions of the Allies to the war effort in the Second World War.

The modern history of South Africa begins with Jan van Riebeeck establishing a supply station in Cape Town on 6 April 1652 on behalf of the Dutch East India Company (VOC). Since this date, foreign settlement in the region has increased continuously. When European settlement expanded into lands inhabited by indigenous Bantu peoples, in total nine wars had occurred, known as "Border Wars", which were fought between European settlers and the Xhosa between 1779 and 1879.

After the British took over the Cape region in the early 19th century, disagreements and divisions began to occur between the White settlers and British rulers. When slavery was abolished in the British parliament in 1833, the Boers started a mass exodus, which they called the "Great Trek", in order to establish their own independent community. In the migration between 1835 and 1841, some 14,000 Afrikaners migrated to the northern banks of the Orange River, where they continued to live, establishing several Boer republics. However, things changed when diamond reserves were discovered in the Northern Cape in 1867.

The discovery of diamond reserves in 1867 and gold in 1886 significantly altered the economic and political structure of South Africa. The discovery of reserves, on the one hand, turned the attention of international investors to the south of the continent, on the other hand, new industries emerged. Industrialization accelerated, modern cities began to develop, and such developments began to shape a more complex network of political, economic, and social relations.

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRIKA

The discovery of minerals increased the existing tension between the British and the Boers. After the Boer War I of 1880-81 and the South African War of 1899-1902, the British completely annexed the Boer Republics, incorporating them to the British Empire. In 1910, the four British colonies in the region were brought together to form the South African Union dominion.

When Britain declared war on Germany in 1914, South Africa was also forced to join the war. In World War I, more than 230,000 volunteers of all races fought against Germans in the English ranks.

In the inter-war period; the establishment of Afrikaner Broederbond organization, effects of the Great Depression, and the establishment of the United Party are among the most important developments in the country.

When the Second World War broke out, fierce debates took place in parliament before South Africa declared war on Germany. As a result, Smuts' faction narrowly won the debate, which lead to a government crisis in resulting the collapse of Hertzog's cabinet. Subsequently, on September 6th 1939, the new government declared war on Nazi Germany.

When South Africa got involved in the war, it was militarily and economically unprepared. The South African society was more divided than it had ever been throughout its history, and whether the country's economy would be able to sustain an uncertain war effort was completely enigmatic. However, the presence of the iron and steel industry within the country, large electric power, explosive factories, private engineering companies, existing railway and ports, and secondary industries; made it possible for the country to contribute to war in a short period of 2 years.

In a short time, the Union turned into a war economy, being capable of not only meeting most of the UDF's needs but also exporting military supplies to other Allied countries. Within the scope of the reorganization

ULUSLARARASI KRİZ VE SİYASET ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

of the army; The Union Defense Force (UDF), South African Air Forces (SAAF), and South African Naval Forces (SANF), which formed the ground forces, were strengthened.

On the other hand, as a result of the rising Afrikaner nationalism in this period, various opposition organizations were established within the country, leading to a more complex political scene. Also, due to the growing need for labor, rural Black people flocked to cities and randomly built shelters on the outskirts of the city, from whatever material they could find. In addition, the racial policy of the Smuts government further complicated social problems.

South Africa is the African country that gave the greatest support to the Allied war effort in the Second World War. She fought alongside the Allies on many fronts throughout the war, mainly in East Africa, North Africa, Italy, the Balkans, the Eastern Front, and Madagascar. Whites took part in the war as soldiers, while Blacks, Colors, and Indians served mostly as laborers and transport drivers. However, South Africa supplied soldiers, airmen, and supplies to Allied ships anchored in the Cape of Good Hope region throughout the war. A large number of South African pilots have flown for the Royal Air Force (RAF).

The South African Army and Air Force played an important role in defeating Benito Mussolini's Fascist Italian forces in the East African Campaign of 1940-1941. Similarly, the Union of South Africa and other Commonwealth forces fought in North Africa against Erwin Rommel and his troops. Many South African pilots joined the Royal Air Force and fought against the Axis powers in Europe.

The Second World War is one of the most important turning points in the history of the country, as a war in which more than 330,000 South Africans of all races took part directly or indirectly. A total of 12,046

II. DÜNYA SAVAŞI VE GÜNEY AFRİKA

people were killed, 14,363 wounded, and 16,430 had been captured or disappeared in the war. As being located far from enemy bases, the South African Union took no civilian casualties or physical damage.

When the decision to join the war is evaluated as a whole, considering its political, military, economic and social developments, it can be stated that the Second World War transformed South Africa in a significant way and delivered a tremendous impact on the formation of the modern South African society.